

טועמיה - חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

ערב ש"ק פרשת נח תשפ"ד

הרב **מרדכי אלון שליט"א**

נכתב ונערך משמיעה ע"י תלמידים - לא מוגה

זמני כניסת ויציאת השבת:

ירושלים - 17:22 | 18:38

תל אביב - 17:43 | 18:40

חיפה - 17:32 | 18:39

טבריה ומגדל - 17:37 | 18:35

באר שבע - 17:44 | 18:40

כוחנו - בתפילותינו

דברי התחזקות ועידוד לעת מלחמה

כלומר זה לא שהקב"ה התחרט¹ על יצירת האדם אלא שזו הייתה לו נחמה, שאת האדם הוא ברא בארץ ולא בשמיים. זה נס שהוא נברא בארץ. זה ביטוי נורא. לעליונים אין בחירה חופשית ואילו לאדם יש נח להמריד גם את העליונים, ו"אילו היה מן העליונים היה ממרידן".

לא נחתם דינם אלא על הגזל

המילה חמס תופיע רק בפרשת נח -

וּתְשַׁחַת הָאָרֶץ לְפָנֵי הָאֱלֹהִים וּתְמַלֵּא הָאָרֶץ חָמָס. (שם ו"א)

ורש"י אומר במקום -

וּתְמַלֵּא הָאָרֶץ חָמָס. גזל.²

אז ממשיך הפסוק ואומר -

וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת-הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי-הִשְׁחִית כָּל-בֶּשֶׂר אֶת-דְּרָכָו עַל-הָאָרֶץ. (שם ו')

המשמעות של "כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ" היא זנות מוחלטת, אנדרלמוסיה -

כי השחית כל בשר. אפילו בהמה חיה ועוף נזקקין לשאינן מינן. (רש"י שם)

הכל מתערבב, הכל מתהפך. ועל מה נחתם דינם?

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קַח לְךָ כָּל-בֶּשֶׂר בָּאָרֶץ לְפָנֶי כִּי-מִלֵּאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מְשַׁחִיתָם אֶת-הָאָרֶץ. (שם י"ג)

אומר שם רש"י - רגע, רגע. הקץ על מה הגיע? -

קץ כל בשר. כל מקום שאתה מוצא זנות ועבודת אלילים, אנדרלמוסיה באה לעולם, והורגת טובים ורעים. **כי מלאה הארץ חמס.** לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל.

כלומר האנדרלמוסיה באה בגלל הזנות והעבודה זרה ואילו הדין נחתם בגלל הגזל. זה מוזר - הם עברו את העברות הכי חמורות שיש - השחתת הדרך, ממריד את העליונים, עבודה זרה, עיוות של כל העולם וכו' - ודינם נחתם דווקא על גזל! אגב, גם לא כתוב מה הם גזלו. מה בדיוק היה 'החמס' שהם עשו? מה הם חמסו?

אני מגיע כעת מיומיים מרוכזים בהם השתתפתי בלוויית וניחומים, והראש חושב יותר ויותר על החטופים, הנעדרים והשבויים, אחינו ואחיותינו. והיו הדברים מוקדשים להם ולמשפחותיהם.

נס בריאתו של האדם בתחתוניים

נתחיל את הלימוד הפעם במילה שחוזרת על עצמה בתחילת הפרשה - "חמס". זו מילה משמעותית ושם דבר איננו במקרה. כבר בסוף פרשת בראשית מתוארת המציאות שתביא מבול אך שם לא מופיעה המילה חמס -

וַיְהִי כִּי-הִחַל הָאָדָם לָרֶב עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה וּבָנֹת יִלְדוּ לָהֶם. וַיִּרְאוּ בְנֵי-הָאֱלֹהִים אֶת-בָּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הֵנָּה וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ. וַיֹּאמֶר ה' לֹא-יִדּוֹן רוּחִי בָאָדָם לְעַלְם בְּשֶׁגֶם הוּא בָשָׂר וְהָיוּ יָמָיו מָאָה וָעֶשְׂרִים שָׁנָה. (בראשית ו', א'-ג)

כלומר ההחלטה על המבול הייתה, כך מופיע פה, בעקבות זה שבני האלהים ראו "את בנות האדם כי טובות הנה" ולקחו "להם נשים מכל אשר בחרו". אחר כך כתוב -

הַנְּפִלְאִים הָיוּ בְּאָרֶץ בְּיָמֵים הָהֵם וְגַם אַחֲרֵי-כֵן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים אֶל-בָּנוֹת הָאָדָם וַיִּלְדוּ לָהֶם הָמָּה הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר מְעוֹלָם אָנְשֵׁי הַשָּׁמַיִם. (שם ד')

כלומר הסיפור של בני האלהים שלוקחים את בנות האדם יצר את המציאות של הגיבורים, אבל נשים לב לתחילת הפסוק - "הנפילים היו בארץ בימים ההם וגם אחרי כן" - על מה מדובר?

וַיִּרְא ה' כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל-יֶצֶר מַחְשַׁבְתָּ לָבוֹ רָק רַע כָּל-הַיּוֹם. וַיִּנְחַם ה' כִּי-עָשָׂה אֶת-הָאָדָם בָּאָרֶץ וַיִּתְעַצֵּב אֶל-לְבוֹ. וַיֹּאמֶר ה' אֲמַחֶה אֶת-הָאָדָם אֲשֶׁר-בְּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה... (שם ה'-ז')

המילה חמס כלל לא מופיע כאן. על המילים "רק רע כל היום" אומר במקום רש"י -

וינחם ה' כי עשה. נחמה היתה לפניו שבראו בתחתונים, שאלו היה מן העליונים היה ממרידן.

² אגב, ברש"י המנוקד זה מופיע כגזל ולא כגזל. גם ברמב"ם המדויק המילה גזל לא מופיעה ולו פעם אחת אלא גזל - גם באמצע משפט וגם בסופו.

¹ כמו המשמעות שמופיעה בפסוק הבא - "כי ניחמתי כי עשיתים", ששם אכן זו חרטה.

האחרונים, העולם נמחה, העולם נמחק. הייתי בהלוויה היום של אופיר ליבשטיין הי"ד, שהיה ראש מועצת שער הנגב והתגורר בכפר עזה, ואתה רואה שם את כל אנשי הקיבוצים ויישובים, כמו בסיפורי השואה ששמענו מהסבים והסבתות שלנו - משפחות מחוקות, קהילות שנמחקו והגיעו רק שרידים. הכל נמחק.

מלחמה לגלות את האור

בהפטרה של השבוע מתואר המבול בביטוי 'לא נעים' -

כִּי־מִי נָחָ זָאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִיַּנַּח עוֹד עַל־הָאָרֶץ
כִּן נִשְׁפַּעְתִּי מִקְצָף עֲלֶיךָ וּמִגְעַר־בְּךָ. (ישעיהו נ"ד, ט')

כל המפרשים שואלים למה "מי נח"? הרי נח היה זה שהציל אותנו מהמבול, אז על שמו קוראים את המבול? בתורת החסידות מוסבר שבעומק, וקשה לומר את זה במיוחד בימים כשלונו, אבל זה התפקיד השני של המבול - המבול אכן היה 'מי נח', מקווה טהרה של כל העולם כולו. בעולם שלם שאיבד לאט לאט את הידיעה ש"ה' מלך" ושכל אחד יש דמות אלוקים וצלם אלוקים, בא המבול, 'מי נח' באים לעולם, ומעבירים איזה מים נוראיים שמכשירים את העולם שיחזור ויחפש אלוקות, שיבקש להביא לעולם את אברהם אבינו (כפי שמסתיימת הפרשה).

למנהג האשכנזים ממשיכים את ההפטרה גם לחצי השני של הפרק ושם כתוב -

הטו אֲזַנְכֶם וּלְכוּ אֵלַי שִׁמְעוּ וּתְחִי נַפְשְׁכֶם וְאֶכְרְתָה לָכֶם בְּרִית
עוֹלָם חֲסֵדִי דוֹד הַנְּאֻמִּים. (נ"ה ג')

החצי הראשון של ההפטרה מדבר על כך שלא עוד יבוא מבול, ברית שמבטיחה שהעולם לא יישחת עוד, אבל החצי השני של ההפטרה מדבר על זה שישנה ברית שמבטיחה שיבוא לעולם אור נצחי של "חסדי דוד הנאמנים". כולנו מרגישים אבל צריך לומר את זה אולי דווקא מתוך החושך והרוע ומפלצתיות האלה - אין זו רק מלחמת הטובים ברעים, בני אור בבני חושך, אלא זו מלחמה על להופיע את עצם האור בעולם. זו מלחמה שעם ישראל עומד בחוד החנית שלה (ראינו רק היום שנשיא ארה"ב מגיע לארץ במיוחד, לחמש שעות בודדות, רק כדי לדבר עם ראש הממשלה), זו מלחמת עולם, זו מלחמה לגילוי אור, מלחמה להחזיר את העולם מהחמס אל הכח לגלות את האור, אלוקות - והיא עוברת דרך דברים קשים, כמו מי המבול.

הזכרנו כבר כמה וכמה פעמים שהרמ"א על השו"ע כותב בתחילת הלכות תפילה -

ויחשוב קודם התפילה מרוממות האל יתעלה ובשפלות האדם... (שו"ע או"ח, צ"ח, א')

כלומר אדם לפני שהוא מתפלל צריך שיתבונן בגדולת האל ובשפלות האדם. התחושה שלי במלחמה הזו, שחוץ מכמה רעשי רקע קלים, היא שבולם עוסקים בתיקון, בעל כורחנו. ועם כל הרצון הצדדים לחקור את זה ואת זה וכו' (יש מה לחקור) אבל יש הסכמה שעכשיו אנחנו נלחמים ברוע. אין זמן עכשיו לדיונים האלו. כולנו צריכים תיקון. כולנו צריכים לעסוק

אונקלוס מתרגם את המילה חמס - "חטופין". חמס זה גלות נפשות. לחטוף. העולם הנאור קצת מתחיל להבין את זה קצת עכשיו (גם החלק הנאור שבי). זה לא אקראי. תרגומו של אונקלוס - "חטופין" - מדויק ואינו אקראי. בפעם הראשונה שמוזכר בתורה "לא תגנוב" בעשרת הדברות בחומש שמות מסביר שם רש"י שהכוונה היא לנפשות ולא לממון.³ וכך לגבי גזלה - הגזלה הראשונה היא לגזול את האדם. לחטוף. "ויראו בני הא-להים את בנות האדם ויקחו להם" - חטיפות. זה הסיפור.

הכל נמחק מפני החמס

המילה חמס מופיעה בתנ"ך בהקשרים אחרים ושם לכאורה ההבנה היא אחרת -

וַיַּחֲמַס כְּגֹן שָׂפוֹ שַׁחַת מַעְדוֹ... (איכה ב', ו')

שם הכוונה היא שהקב"ה הסתיר. בחילופי אותיות 'חמס' זה 'חסם'. חמס זה להוציא מהאדם את מהותו, לקחת מהאדם את האלוקות, כמו לחסום - לחסום את הדמות ולחטוף אותה, את הצלם אלוקים ולהפוך אותי, את החוטף, לא-לוה.

יש בחז"ל ביטוי על מי שאוכל בלי שמברך. חז"ל אומרים שמקור החיוב לברך לפני האכילה הוא בסברה - אסור לאדם שיהנה בעולם הזה בלא ברכה, והציטוט שהם מביאים לחיזוק הדברים הוא -

גִּזְלוּ אֶבְיָו וְאֶמְוֹ וְאֶמְרֵי אֵינְפֶשֶׁע חֲבַר הוּא לְאִישׁ מִשְׁחִית.
(משלי כ"ח, כ"ד)

הכוונה היא שהוא גזל את הקב"ה ואת כנסת ישראל, כי הוא לא מקשר את מה שהוא אוכל, את מה שהוא נהנה ממנו, אל המקור, אל האלוקות. הוא חוסם, חוסם את החירות, את האלוקות - מהאדם, ואילו היה יכול היה עושה את זה מהעולם ואילו היה יכול היה עושה את זה גם מהעליונים.

"לא נחתם דינו אל על הגזל" פירושו שזנות מביאה אמנם אנדרלמוסיה לעולם, זנות היא חוסר מחויבות, אבל על זה עוד לא בא המבול. עבודה זרה היא כפירה בעיקר, היא לעבוד לא-לוה אחר, אבל בעומק בעומק, "הודו לא-להי הא-להים כי לעולם חסדו" (תהילים, קל"ב) - אומרים חז"ל שגם האלילים האחרים יודעים שהקב"ה היא הא-להים. עבודה זרה היא נוראה אבל בסוף אדם כזה הוא אדם רוחני שמחפש משהו. לעומת זאת חמס הוא הרבה יותר מלרצוח, הרבה יותר מלזנות. "אילו היה מן העליונים היה ממרידן". "הנני משחיתם את הארץ" אומר רש"י - לא רק הארץ נשחתה ולא רק בעלי החיים שאינם בעלי בחירה ויש להם מבנה אישיותי נורמלי נזקקו לשאינם מינו, כלומר שכל עולם החי השתנה, אלא אפילו -

...דבר אחר את הארץ, עם הארץ, שאף שלשה טפחים של עומק המחרישה נמוחו ונטשטשו. (רש"י שם י"ג)

הזרעים, הצומח. חמס הוא לקחת את האלוקות מהכל, לקחת את האנושות, לשלול את החירות. על זה בא לעולם המבול ויש לו שני תפקידים - התפקיד הראשון הוא מזעזע; מחיקה, השחתה של הכל. נדמיין את המחזות שראינו בשבועיים

³ רק בחומש ויקרא שכתוב "לא תגנובו" (ויקרא י"ט, י"א) הכוונה היא לממון.

לפני כן. ורש"י אומר אם כן שהיה תקדים למבול בדורו של אנוש ושם שלישי עולם הוצף. יש פסוק בעמוס -

הַקּוֹרָא לְמִי־הֵיִם וַיִּשְׁפְּכֶם עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ ה' שָׁמוֹ. (עמוס, ה', ט')
 ורש"י מביא שם במקום -

...רבותינו פירשו על דור אנוש שהציף עליהם את מי אוקינוס.

כלומר "בינו שנות דור ודור" הכוונה היא שאנשי דור המבול לא התבוננו במה שהיה קצת לפני כן - שלישי עולם הוצף ורק אז מגיע דור המבול. זה היסוד הראשון - התבוננות. החובה שלנו שהתורה מגדירה בענין 'מי נח' לכל הדורות זה "בינו", תבוננו - "מלאה הארץ חמס מפניהם" - האם אני יודע, האם אני מאמין ומבין שלאדם יש כח אילו היה בעליונים היה ממריד גם אותם, ומול זה יש לו לאדם את הכח להפך את הכל לטובה. כח מופלא להפך את הכל לטובה.

תפילה אקטיבית

הנקודה השניה היא תפילה. אחרי שמתואר בפרשה סיפור המים והגשם והמבול, אחרי שגוברים המים על הארץ, מתחיל פרק ח' במילים הבאות -

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ וְאֶת כָּל־הַחַיָּה וְאֶת־כָּל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתִּבְהָ... (ח', א')

שואל שם רש"י למה כתוב "ויזכור א-להים" (מידת הדין) ולא שם הוי"ה שהוא מידת הרחמים והוא עונה -

ויזכור אלהים. זה השם מדת הדין הוא, ונהפכה למדת רחמים על ידי תפלת הצדיקים, ורשעתן של רשעים הופכת מדת רחמים למדת הדין, שנאמר 'וירא ה' כי רבה רעת האדם' וגו' (בראשית ו, ה) 'ויאמר ה' אמחה' (שם ז) והוא שם מדת רחמים. (שם)

כלומר הצדיקים בתפילתם הופכים את מידת הדין למידת הרחמים, ורשעת הרשעים עושה את ההיפך - הופכת מידת רחמים למידת דין. שמנו לב? - המבול מתחיל בהתהפכותה של מידת הרחמים לדין. זה כוחו של החמס. אז מה האנטי-תזה? מה עומד מול זה? - תפילה. תפילת הצדיקים יכולה להפך את מידת הדין למידת הרחמים, כי לפני הכל תפילה מגלה את הכח של האדם להכיר בגדולת האל ובשפלות האדם וממילא להבין מה הוא מסוגל לעשות בתפילתו.

לפני שנמשיך אני מבקש להקדים דבר שכבר אמרנו לא פעם אך חשוב לחזור עליו - יש שתי מצוות עשה בעת מלחמה. האחת היא להילחם, וכל מי שצריך להילחם מצווה על כך, וב"ה יש בעם המופלא שלנו כמעט חצי מיליון חיילים במוכנות. אבל המצווה השניה והיא מצוות עשה שמי שמפספס אותה מאבד את כל הסיפור -

וְקִיִּיתְבְּאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם עַל־יְהַצֵּר הַצָּרָר אֶתְכֶם וְהִרְעַתְכֶם בְּחֻצְצֹרֹת וּנְזֻכְרֹתָם לְפָנַי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֹיְכֶם. (במדבר י', ט')

המצווה המוטלת על מי שאינו נמצא במלחמה עכשיו מחויב עכשיו להתפלל. ומהות התפילה היא להפך מידת הדין למידת הרחמים. "ויזכור אלהים את נח ואת כל הבהמה ואת כל החיה

בשפלות האדם ורוממות האל. כולנו צריכים להבין שאנחנו צריכים להחדיר את האלוקות בתוכנו, לתקן את ה'כוחי ועוצם ידי'. "כי מלאה הארץ חמס מפניהם" - בעומק, החמס לא מעניין בכלל אלא מה זה השפיע בי, "זכור אשר עשה לך עמלק". "כי מלאה הארץ... מפניהם" - מהפנימיות שלהם צריך לעקור את כל הגזל הזה, לעקר את כל השחץ הזה שבו אני יכול לעשות מה שאני רוצה, "חטופין", שאני יכול ח"ו לפגוע, ולא להכיר את האור שבשני. אתה חש את זה באויר שהעולם נטהר עכשיו, שהקדושים והטהורים, בלי שיש לנו איזו הבנה בכך, עושים פה כוחות ותיקונים מלמעלה של דברים שעולם שלם צריך להיטהר, ויוצא כאן עולם להילחם להביא אור לעולם. זו לא רק מלחמת קיום, "מלחמה על הבית" - נלחמים על האלוקות, על הכח לא לאפשר לחושך להחשיך את העולם. "אילו היה מן העליונים היה ממריד". לאדם יש כח. אמרנו בפר' בראשית שהאדם הוא היחיד שיכול או להביא את האלוקות לעולם או להרוס את כל העולם כולו, ולכן לא נאמר בבריאתו "כי טוב". אחרי שהוא נולד כתוב "וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד" - לאדם יש כח לקחת את המציאות הטובה כמות שהיא, כי לפני שהאדם מופיע כתוב על כל בריאה "וירא אלהים כי טוב", הכל היה טוב - והאדם בא ולא משאיר את הדברים כמו שהם, את העולם בבריאתו אלא רואה את הכל והוא חייב להתעסק בכל דבר - הוא רואה עשב למשל אז הוא חייב לעשות ממנו משהו. הוא יכול לרקוח ממנו תרופה אבל הוא יכול גם סתם לתלוש אותו - הוא יכול או לרומם את העולם או ח"ו להרוס אותו.

בינו שנות דור (אנוש) ודור (המבול)

אני רוצה לתרגם את הדברים האלה לחיים שלנו בשני אופנים, שתי נקודות שכמדומני שלא שמים אליהן לב מספיק. האחת היסטורית ופשוטה; הפרשה פותחת בדור המבול ומסיימת בדור הפלגה. חז"ל אומרים שלדור הפלגה היה ממי ללמוד - מאנשי דור המבול, אבל דור המבול - היה להם ממי ללמוד או שהם הראשונים שקרה להם כזה אסון? כולנו זוכרים את הפסוק בשירת האזינו -

זָכַר יְמֹת עוֹלָם בֵּינו שְׁנוֹת דְרִיזוֹר... (דברים ל"ב, ז')

בפשטות "בינו" הכוונה היא 'תבוננו', אבל רש"י בפירוש הפשט שם אומר -

זכור ימות עולם. מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו. **בינו שנות דור ודור.** דור אנוש שהציף עליהם מי אוקינוס ודור המבול ששטפם.

כלומר "דור ודור" זה לא ביטוי כללי אלא הכוונה שנתבונן בשני דורות ספציפיים - דור אנוש ודור המבול. זה פירוש הפסוק בו פתחנו - "הנפילים היו בארץ בימים ההם וגם אחרי כן..." ומסביר שם רש"י -

וגם אחרי כן. אף על פי שראו באבדן של דור אנוש, שעלה אוקיינוס והציף שלישי העולם, לא נכנע דור המבול ללמוד מהם. (רש"י בראשית, ו')

אנוש היה בנו של שת, נכדו של אדם הראשון. נח על פי מנין השנים עוד זכה לראות ולהכיר אותו. אבל זה היה שבעה דורות

מבקש שאת תגלי את זה לעולם!'. הוא אומר את זה לא רק כיעקב הפרטי, אלא בעצם בשם כולנו.

מְרַחֵשׁוּאָן

החודש שלנו נקרא מר-חשוון. פעם דיברנו גם בזה אבל זה פלא פלאות. יש רק שני חודשים שיש להם שני שמות – 'מנחם-אב' ו'מר-חשוון'. אבל בגיטין וכתובות, במסמכים רשמיים, כותבים רק 'אב' ולא 'מנחם אב',⁴ ולעומת זאת בכל מסמך רשמי צריך לכתוב מרחשוון ולא חשוון. בדרך כלל מסבירים ש-'מר' זה בגלל שאין בו חגים, אבל זה לא דבר מהותי לחודש, יש עוד חודשים בלי חגים. הביאור שנתנו לזה התימנים הוא מופלא; אצל התימנים - בעיקר הזקנים - קוראים לחודש 'מְרַחֵשׁוּאָן'. החוקרים דנים מה פירוש המילה, אבל ראיתי פעם דבר נפלא - פרשת נח תמיד פותחת את החודש הזה, וזה חודש התפילות, החודש שבו אנו מתחילים לבקש על הגשמים. התפילה על הגשם היא סיבת בריאת האדם. על הפסוק -

וְכָל שְׁנֵי הַשָּׁדָה טָרַם יִהְיֶה בְּאֶרֶץ וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׁדָה טָרַם יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר ה' אֱלֹהִים עַל־הָאָרֶץ וְאָדָם אֵין לְעֶבֶד אֶת־הָאֱדָמָה. (בראשית ב', ה')

מסביר שם רש"י -

... ומה טעם לא הִמְטִיר? לפי שאדם אֵין לְעֶבֶד אֶת הָאֱדָמָה ואֵין מכיר בטובתן של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם - התפלל עליהם וירדו וצמחו האילנות והדשאים.

זה פלא פלאות! תפקיד האדם בעולם הוא תפילה, וזו תפילה שהופכת למְרַחֵשׁוּאָן - מחרשות השפתיים בתפילה, רחש. ואם תשאלו למה זה נקרא על שם הרחש ולא על שם משהו אחר? - כי המשמעות של זה היא ליצור מציאות, לגרום להתרחשות. כשאני באמת מפנים את מהות התפילה ובמה צריך להתבונן - בגדולת האל ובשפלות האדם - ולכן כשיש מלחמה בעולם יש אפשרות גדולה לתפוס את זה, וזה כח התיקון. "שפלות האדם" זה לא רק כמה אני קטן אלא לאן האדם יכול להידרדר, ומה אני יכול להאיר בעולם כשאני מחובר אל השורש. מול מה אני נלחם ומה אני עומד לייצר.

להפך מנוקבא לדוכרא

המבול התחיל ב'חטופין' כמו שראינו, ומה הרגע שבו נח יודע שהוא יכול לצאת מהתיבה? -

וּתְבֹא אֵלַי הַיּוֹנָה לְעֵת עֹרֵב וְהִנֵּה עֹלָה־זֵית טָרַף בְּפִיהָ וַיֵּדַע נֹחַ כִּי־קָלוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ. (ח', י"א)

אם יונה היא נקבה היה לכאורה צריך להיות "עלה זית טרפה בפיה" ולא "טרף". ומסביר שם רש"י שיונה זה גם לשון נקבה וגם זכר -

טָרַף בְּפִיהָ. אומר אני שזכר היה, לכן קוראו פעמים לשון זכר ופעמים לשון נקבה, לפי שכל יונה שבמקרא לשון נקבה, כמו כיונים על אפיקי מים רוחצות (שיר השירים ה, יב) כיוני הגאיות כלם הומות (יהזקאל ז, טז) כיונה פותה (הושע ז, יא). טָרַף. חטף. ומדרש אגדה (עירובין יח:) לשון מזון, ודרשו

ויעבר אלהים רוח על הארץ וישוכו המים" - הצדיק מבין את מה שמידת הדין מחייבת כי היא מתהפכת למידת הרחמים. זו נקודה עצומה שצריך להבין - האנטיטזה לרשעת הרשעים, ל"מלאה הארץ חמס" היא כח התפילה.

שאלתי את עצמי השבוע שאלה. אנחנו אומרים היום הרבה פרקי תהילים, כולם אומרים תהילים בעת הזאת. צורת היחידה של תהילים זו "תהילה", אז למה ברבים זה בסיומת של זכר 'תהילים' ולא 'תהילות'? - זה פלא פלאות. לכאורה הרבים צ"ל 'תהילות', אבל אנחנו אומרים "תהילים" כי לומר 'תהילים' זה להפוך את התפילה מנוקבא לדוכרא. להפוך את הכח למשפיע. נסביר; כשהאדם מתפלל, וכעת זה התפקיד שלנו, לפעמים הוא מרגיש שאם הוא מתפלל רק בגלל שאין לו מה לעשות עוד. אבל כח התפילה הוא כח הכרת גדולת האל ושפלות האדם בעצם התפילה, והתפילה היא כשאני הופך אותה מתהילה לתהילים - כלומר אני לא רק מקבל, אני לא פסיבי אלא אני משפיע. לא רק כשאני אוזח נשק אני אקטיבי ומשפיע, ומסכל ולוחם - אלא גם כשאני מתפלל. להתפלל תפילת הצדיקים זה להפוך את מידת הדין לרחמים, זה להפך את העולם. זה להבין שיש לתפילה שלי כח ממשי. זה המושג של "להגיד תהילים".

תאמין בכח התפילה שלך

הרי האדם נברא להתפלל. זו מטרת בריאתו. אחרי שדיברנו שהחמס הוא בעצם גזלת האלוקות והמלחמה בו היא המלחמה לגלות את האור, נבין שהכח זה הוא להתבונן בעולם להבין מה קורה. והנקודה היא להאמין מה תפילה יכולה ליצור בעולם - שהיא מהפכת מציאותיות. בהמשך החומש נגיע לפרשת עקרותה של רחל אמנו -

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־רַחֵל וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת־רַחֲמָהּ. (בראשית ל', כ"ב)

אנחנו זוכרים שרחל באה ליעקב שמה את המפתחות על השולחן ואמרה לו -

וַתֵּרָא רַחֵל כִּי לֹא יִלְדָה לְיעֲקֹב וַתִּקְנֶא רַחֵל בְּאֶחָתָהּ וַתֹּאמֶר אֱלֹהֵי יַעֲקֹב הִבְהִילֵי בָנִים וְאִם־אֵין מִתָּה אֲנֹכִי. (שם א')

כלומר - 'הלכתי לכל הצדיקים והתפללתי בכל המקומות וכל הסגולות וזה לא עבד', והתגובה של יעקב קשה ולכאורה לא מובנת -

וַיַּחַרְרֵאף יַעֲקֹב בְּרַחֵל וַיֹּאמֶר הֲתַחַת אֱלֹהִים אֲנֹכִי אֲשֶׁר־מָנַע מִמֶּךָ פְּרִי־בֶטֶן. (שם ב')

הרמב"ן במקום מסביר שיעקב בא לרחל ואומר לה 'מה בעצם את אומרת? שרחמך סגורה? שכל הרופאים וכל הצדיקים לא הועילו ואת מבקשת שאני, הצדיק של הדור, אתפלל בעדך? - רחל אמנו, לא ממני מנע הקב"ה פרי בטן אלא ממך - כי בתפילה שלך את יכולה להפך את העולם ולפתוח את כל העקרונות. את יכולה להפוך את התהילה לתהילים, להפך דין לרחמים. ואת מעבירה את זה אלי?! הרי הקב"ה נתן לך את הקושי הזה, כלומר שהוא מאמין בכח התפילה שלך והוא

⁴ ע"י למשל ערוך השולחן אהע"ז קבו סעיף טז.

המצווה השניה שאין לה גבולות והיא המלחמה האמיתית שלנו בחמאסיות, בגזל הזה -

ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתוב עונותיכם הטו וגו'. וזה הוא שיגרום להסיר הצרה מעליהם. (שם ב')

לא צריך שום ועדת חקירה - כי אני האשם. אני חלק מהקונספציה, אני צריך לעבוד על "רוממות האל ושפלות האדם". אני צריך לעבוד על להכיר את הכח שלי, ולהפסיק להרגיש עליון. במובן הזה כולנו אשמים.

אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו 'דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרי' [כלומר יגידו 'זה פשלה של זה או של ההוא', 'זה סטטיסטיקה' וכו', 'קרה', 'אירוע'] - הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להידבק במעשיהם הרעים ותוסיף הצרה [הנוכחית] צרות אחרות. הוא שכתוב בתורה "והלכתם עמי בקרי והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי", כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו אם תאמרו שהיא קרי אוסיף לכם חמת אותו קרי. (שם ג')

לנתח ולהבין ולהסביר, וסטטיסטיקה ופה ושם - זה לומר על משהו שהוא קרי, מקרה - ואז יוסיף ה' לנו ח"ו חמת אותו קרי, יהיה ח"ו עוד מקרה - צירוף מקרים ל"ע, ואז אולי יגיעו סוף סוף הלבבות למקום שהאדם יאמין בכח של התפילה שלו להפך את מידת הדין למידת הרחמים. הוא יבין שהוא יכול להפוך כי הוא צריך לתקן את עצמו. רוצים להתייחס למציאות שהייתה פה במדינה בשנה האחרונה? מצוין - תחשוב על עצמך, ותתקן משם, ותתפלל ותתפלל, ותאמין שבתפילה אפשר להפוך מידת דין לרחמים. "ורשתם של רשעים מהפכת מידת רחמים למידת דין" - זה פלא איך שרש"י מתאר שהמבול מתחיל ב-"וירא ה' כי רבה רעת האדם ויאמר ה' אמחה את האדם" - פעמיים מופיע שם ה' בשם הוי"ה, שם רחמים, וכשה' אומר את זה בלשון רחמים הוא מתכוון שהמבול יהפוך גם למקווה. אוי איזה רחמים קשים אלו... ואז בא הכח של תפילת הצדיקים שהוא האנטייזה ל"מלאה הארץ חמס", הוא יביא את העולם ל-"ונהנה עלה זית טרף בפיה", הוא יביא את העולם להפך את מידת הדין למידת הרחמים.

יהיו הדברים לשלומם של אחינו ואחיותינו, כל אחד ואחת מהנעדרים והחטופים. ונאמין באמת שדווקא מהמקום הזה שנראה לנו כשיא חוסר האונים - שם מופיע כחו של האדם, היינו התפילה שהופכת 'תהילה' ל'תהילים' ומהפכת מידת דין למידת רחמים, ובעז"ה נזכה ונראה את זה עין בעין, כולנו בישועה שלמה וגאולה שלמה ואור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו יחד מהרה לאורו.

כפיה לשון מאמר, 'אמרה יהיו מזונותי מרורין כזית בידו של הקב"ה, ולא מתוקין כדבש בידי בשר ודם'.

טרף לפי רש"י זה חטף. חטופין. מתי נח מגלה שהמבול נגמר? - כשהיונה חוטפת, חטופין, אבל היא חוטפת את הדבר שלה, את הדבר לשה, ומתרוממת שלו - והיא מתפללת איתו אל הקב"ה - "יהיו מזונותי מרורין כזית בידי הקב"ה ולא מתוקין כדבש בידי בשר ודם".

חז"ל בידוע ממשילים את היונה לכנסת ישראל.⁵ לפני היונה, נח שלח את העורב לבדוק מה מצב המים והמבול, והעורב לא הלך בשליחותו אלא כעס -

יצוא ושוב. הולך ומקיף סביבות התיבה ולא הלך בשליחותו, שהיה חושדו על בת זוגו... (שם ז' ברש"י)

העורב לא מבין שעולם החמס הסתיים. העורב חושב שעולם החטופין לא נגמר. נח במשך שנה שלמה גילה לכל יצור שאי אפשר לחטוף אף אחד. הוא יצר עולם אנטי חמס. הוא יצר תיבה שבה לכל דבר יש את המקום שלו, והרגע שבו נח רואה שהמבול נגמר הוא כשהיונה, כנסת ישראל, חוזרת ועלה זית טרף בפיה, היינו שהיא התהפכה מנוקבא ולדוכרא, מנקבה לזכר, והיא הראתה לנח שהפעולה שלו בעולם מתרחשת. "ויזכור אלהים את נח" - הוא הפך את מידת דין למידת רחמים. הוא השפיע, הוא עשה את התפילה מנוקבא לדוכרא, והראה שהתפילה מייצרת עולם שלם ומגלה בעולם אלוקות.

לכן התפילה כ"כ קשה במצבים רגילים וכל כך כדאי לנו לעבוד עליה עכשיו. קשה לנו להתפלל בדרך כלל כי קשה לנו להרגיש את שפלות האדם, וכשאתה לא חש את שפלות האדם אתה לא חש את גדולת האל, ואז הכי קשה זה לתפוס שלי, בתפילה שלי, יש כח להפוך את כל העולם כולו. להפוך את מידת הדין למידת רחמים. זה רש"י מופלא. האנטייזה לתפילת הצדיקים זו לא ע"ז או זנות אלא רשעת הרשעים, זה חמס. ותפילת הצדיקים היא ההבנה שאני רוצה להחדיר אור באלוקות, בכל אדם בעולם, בכל אדם בעם שלי, בכל אדם במעגל הקרוב אלי, בי, ושאיני מאמין שאני יכול להפך בתפילה הזו.

תפילה שמהפכת מידת דין למידת רחמים

כך אומר הרמב"ם ונזכיר אותו כדי שנתחזק בתפילותינו ובתהילותינו שאנחנו צריכים להפכם לתהילים -

מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור. שנאמר "על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות". כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן - זעקו עליהן והריעו. (הל' תענית א', א')

כולם מדברים על המלחמה ועל הלוחמים ועל תומכי הלחימה - וכולנו תומכי לחימה, וזה דבר נהדר, אבל באור נזכור את

השיעור מוקדש לע"נ
כל ההרוגים על קידוש ה' באירועי המלחמה, ולע"נ
אליהו בן ויראן ז"ל, חנה בת ליפא ז"ל
ומרת **ציפורה בת אברהם ושרה ע"ה**
ולחבריהם לרפואת כל הפצועים, החטופים והנעדרים ולרפואת
עמרם בן אייזה חיה, וסרמל מרדכי בן טל שרה
ולחיווג הגון **ליעל רחל בת אריאל אסתר**
להקדישת שיטורים ניתן לפנות בחודיעת וואטסאפ
לעמנואל - 054-7500516

⁵ "...דאמתיל כנסת ישראל ליונה, שנאמר: כנפי יונה נחפה בכסף וגו' מה יונה כנפיה מגימות עליה, אף ישראל מצות מגיבות עליהן" (שבת מ"ט ע"א).